ជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៥១ ។ ចំណែកប៉ុល-ពតទើបនឹងឡើងលើនាវាហ៊្សា
ម៉ែក៍ នៅកំពង់ផែ ម៉ាសីយ៍ ក្នុងថ្ងៃទី១៥ធ្នូ១៩៥២ ដើម្បីត្រឡប់ទៅកម្ពុជាវិញ ហើ-
យបានទៅដល់ភ្នំពេញ នៅពាក់កណ្ដាលខែមករា១៩៥៣ ។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧៤, ឯក-
សារបក្សបានចាត់ទុកសមាជទី២របស់បក្សនៅឆ្នាំ១៩៦០ ដែលបានប្ដូរឈ្មោះ<បក្ស
ប្រជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជា> មកជា<បក្សពលករកម្ពុជា> ជាសមាជទី១ គឺអ្វីដែលបាន
ប្រកាសពីការសើរើប្រវត្តិបក្ស ដែលផ្ដល់មុខនាទីកាន់តែធំជាងទៅប៉ុល-ពត ។

ក្នុងសម័យប្រជុំនៅខែមិនា១៩៧៦, គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍បញ្ជាក់ថា ៖ «
សូមកុំពោលដល់ឆ្នាំ១៩៥១, សូមកាត់ឫសគល់នេះចេញ» ។ នៅខែតុលា១៩៧៦,
បន្ទាប់ពីការឃុំឃាំង កែវ-មាស និង ណឹ-សារ៉ាន នៅទួលស្លែង, អត្ថបទមាន៣១
ទំព័របញ្ជាក់ថា ៖ បក្សត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅឱកាសសមាជ«ទី១» ក្នុងឆ្នាំ១៩៦០
ដោយបន្ថែមថា ៖ «យើងត្រូវកំណត់ប្រវត្តិបក្សឡើងវិញ, តាមលក្ខណៈដែលបក្ស
មានភាពបរិសុទ្ធនិងឥតខ្ចោះ», បានន័យថាគ្មានសមាសធាតុ «យួន» ដែលបាន «
ឈាន»មុនប៉ុល-ពត ។

គឺសេចក្ដីសំរេចរបស់ក្រុមប៉ុល-ពតនេះហើយ ដែលបានបង្កភាពទោមនស្ស
ក្នុងមជ្ឈដ្ឋាននៃខ្មែរយៀកមិញ និងក្នុងសំណាក់យួនជា«គ្រូដើម», ដែលបានព្យា-
យាម ដើម្បីរុញច្រានពួកខ្មែរកុម្មុយនីស្តឲ្យទទួលបានជោគជ័យ ដើម្បីទុកជា«រណា
ប»របស់គេ សំរាប់យកលេសដើម្បីប្រើសិទ្ធិក្នុងការត្រួតសង្កត់លើកម្ពុជា ដូចទម្លា
ប់របស់យួនជាហូរហែរក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ។ បក្សកុម្មុយនិស្តយួនកាន់តែយល់ច្បា-
ស់ពីនិន្នាការរបស់ក្រុមប៉ុល-ពត ដែលពិតជាប្រែក្រឡះទៅរកប៉េកាំង ហើយយោ
លតាមវិបត្តិចិន-សូវៀតដែលឆេះងំ ជាគ្រោះថ្នាក់មួយចំពោះសន្តិសុខរបស់យួន
បើកម្ពុជាមិននៅជា«រណាប»របស់ហាណូយ ។ ដូច្នេះ ដោយផ្សំជាមួយផែនការរប
ស់សូវៀត ដែលចង់ពង្រីកឥទ្ធិពលមកលើកម្ពុជានៅក្រោយជ័យជំនះរបស់យួនខា
ងជើងទៅលើយួនខាងត្បូង នៅថ្ងៃទី៣០មេសា១៩៧៥ ព្រមទាំងគំនិតផ្ទាល់របស់
ហាណូយដែលចង់លេបកម្ពុជាផង យួនចាំបាច់ត្រូវតែរំលំប៉ុល-ពត ដោយប្រើខ្មែរ
ក្រហមយៀកមិញជាមធ្យោបាយ ។

ដោយមានភស្តុតាងដែលក្រុមប៉ុល-ពតចាប់បាន, ប៉ុល-ពតចាប់ផ្ដើមការសរិ
តសំរាំងលើកម្មាភិបាលជំនាន់យៀកមិញ តាំងពីក្នុងជួរនៃបក្ស រហូតដល់ភូមិភាគ,
តំបន់, ស្រុក និងសង្កាត់ ដែលបានសន្មត់ជា«អាយ៉ងយួន» ។ ចំណែកកម្មាភិបាល
ខ្មែរក្រហម ទាំងជំនាន់ចាស់ ទាំងជំនាន់ថ្មីនៅតាមភូមិភាគ, តំបន់, ស្រុក និងសង្កាត់
ទាំងនោះ ក៏ខំកំចាត់«ខ្មាំងវណ្ណៈ», «ខ្មាំងបដិវត្តន៍»ដែរ, បានន័យថា ប្រជារាស្ត្រសា
មញ្ញទាំងចាស់ទាំងថ្មីដូចគ្នា, តាមវិធានការណ៍«ក្ដៅ»នៃអាជ្ញាបញ្ជារបស់បដិវត្តន៍ដូច

គ្នា ។ រួមផ្សំជាមួយបរាជ័យនៃផែនការ «បីគោនមួយហិកតា» និងគំរោងសំរាប់អភិវឌ្ឍន៍ផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច «មហាលោតផ្លោះ» ផ្សេងៗទៀត, កម្មាភិបាលជាអ្នកទទួលខុសត្រូវដ៏ច្រើននិងប្រជារាស្ត្រ ជាអ្នកបង្កបង្កើតផល ត្រូវក្លាយជាកម្មវត្ថុនៃការសំរិតសំរាំងរបស់ប៉ុល-ពត ។

លទ្ធិកុម្មុយនិស្តដែលហូ-ជីមិញបានយកមកសាបព្រួសនៅកម្ពុជា មានអនុភាពសក្តិសិទ្ធិមុតថ្លាជាងផ្លែដាវឬមុខលំពែងរបស់យួន នៅមុនសម័យអាណានិគមបារាំង ហើយខ្លាំងក្លាជាងគ្រាប់កាំភ្លើងដែលយួនមិនចាំបាច់យកមកបាញ់ ដើម្បីសម្លាប់ជីវិតខ្មែរដោយផ្ទាល់ដៃ ។ សូមជំរាបថា លទ្ធិកុម្មុយនិស្តដែលយួនបានបញ្ចូលមកកម្ពុជា «ជាលទ្ធិកុម្មុយនិស្ត-ឡេនីននិស្តដែលបរិសុទ្ធបំផុត តឹងរ៉ឹងបំផុត និងដាច់អហង្ការបំផុត ក្នុងយុគសម័យបដិវត្តន៍យើងនេះ» (ដេរីខ-ភី ឆេនឡឺរ៍) ។ ចំណែកនៅប្រទេសនៃសត្រូវស្នេហ៍របស់ខ្មែរវិញ ហូ-ជីមិញជាអ្នកកាន់លទ្ធិម៉ាកស៊ីស្ត ដែលលាយឡំជាមួយទ្រឹស្តីរបស់ទស្សនវិទូបុរាណចិន «ខុងជឺ» (Le Marxisme teinté de Confucianisme) ដោយធ្វើការកែប្រែឡើងវិញទៅតាមមូលដ្ឋាននៃវប្បធម៌ជាតិ, ប្រពៃណី, សីលធម៌ជាដើម ។ នៅកម្ពុជា, ខ្មែរយៀកមិញនិងបញ្ញវ័ន្តកុម្មុយនិស្តបានធ្វើបដិវត្តន៍ ដើម្បីសំដៅតែបំរើខ្មោច កាល៍ម៉ាក្ស៍, ឡេនីន, ម៉ៅ-សេទុង និងហូ-ជីមិញប៉ុណ្ណោះ គឺមិនមែនបំរើប្រជារាស្ត្រខ្មែរទេ ដោយយកជីវិតខ្មែររាប់លាននាក់ ដែលបក្សរំដោះបាន និងដែលត្រូវបានសន្មត់ថាជា «ឧបករណ៍» របស់បក្ស ធ្វើជាមធ្យោបាយ ដើម្បីសំរេចគំនិតយល់សប្តិរបស់ពួកខ្លួន ហើយដោយបោះបង់ព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលជាព្រលឹងខ្មែរចោល ។ ក៏មិនខុសគ្នាប៉ុន្មានពីស្តេចខ្មែរមួយចំនួន ដែលខំច្បាំង ខំពឹងកម្លាំងពីបរទេស ឲ្យមកបង្ហូរឈាមខ្មែរស្លូតត្រង់ ដើម្បីតែរាជបល្ល័ង្កខ្មែរ ។

ពួកបញ្ញវ័ន្តឆ្វេងនិយមខ្មែរ ដែលត្រឡប់ពីបរទេសវិញ នាំគ្នាតាំងខ្លួនជាបញ្ញវ័ណ្ណផាឌិបខ្មៅ ហើយនាំគ្នាបង្អត់បាយដល់ប្រជារាស្ត្រស្លូតត្រង់ដែលជាម្ចាស់ស្រែម្ចាស់ស្រូវ ដែលធ្លាប់ផ្តល់អាហារូបករណ៍ជូនអស់លោក ដើម្បីទៅបន្តវិជ្ជាជាន់ខ្ពស់នៅបរទេស ហើយជាពិសេសដែលធ្លាប់ទទួលការជិះជាន់ តាំងពីរាប់សតវត្សមកហើយ ។ បន្ទាប់មក, បញ្ញវ័ណ្ណកន្ទបផាឌិបខ្មៅយើង មើលឃើញប្រជារាស្ត្រដែលហេវហត់ ស្រេកឃ្លាន ឈឺចាប់ ភ័យតក់ស្លុត ថាជា«ខ្មាំង» ដែលប្រឆាំងជាមួយនយោបាយអមនុស្សធម៌ ជាមួយបដិវត្តន៍ដ៏មហាលីលារបស់ពួកខ្លួន រួចក៏តាំងធ្វើទារុណកម្ម កាប់សម្លាប់ជាតិសាសន៍ឯងជំនួសយួន រហូតទាល់តែធ្លាក់ខ្លួនជាបញ្ញវ័ណ្ណកនៅស្រុកលែងបាន, ទីបំផុតត្រូវទៅសម្ងំពួនអាទ្មានៅតាមព្រៃ ហើយក្លាយខ្លួនជាបញ្ញវ័ណ្ណដើមឈើរហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។ សរុបទៅ, ដោយរួមផ្សំជាមួយសង្គ្រាម

ដើម្បីដណ្ដើមយកអំណាច ដែលត្រូវបាត់បង់នៅឆ្នាំ១៩៧០, បដិវត្តន៍នៅកម្ពុជាដែលតស៊ូពីបាត<ដែនទេ> បានសំរេចជោគជ័យនៅត្រឹម<ពោះទទេ> ហើយទីបញ្ចប់ហៀបនឹងបានឈានដល់<ដីទទេ> ។

ក្រៅពីវិបត្តិផ្ទៃកនយោបាយផ្ទៃក្នុង កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យរបស់ប៉ុល-ពតមានវិបត្តិផ្ទៃកនយោបាយខាងព្រំដែនជាមួយយួន ។ រដ្ឋាភិបាលប៉ុល-ពត បានទាមទារឲ្យយួនប្រគល់ផែនសមុទ្រ, កោះ និងដែនដីខ្មែរនៅភូមិភាគព្សសាន ដោយយួនចូលកាន់កាប់ដោយរំលោភមកខ្មែរវិញ ។ បីសប្ដាហ៍ក្រោយជ័យជំនះលើក្រុងភ្នំពេញ ពីថ្ងៃទី៤ទៅ១០ឧសភា១៩៧៥ កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានវាយដណ្ដើមយកកោះត្រល់ និងកោះថូជូពីយួន ។ បន្ទាប់ពីបានវាយយកកោះទាំងពីរនេះហើយ កងនាវាចរណ៍យួន បានវាយយកកោះខ្មែរមួយបន្ថែមទៀត ។ នៅខែមិនា១៩៧៥ គណប្រតិភូកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដឹកនាំដោយសាឡុត-សរ, នួន-ជា និងអៀង-សារី បានទៅទស្សនាទីក្រុងហាណូយ ។ ភាគីខ្មែរបានស្នើរកសន្ធិសញ្ញាជាមិត្តភាព ប៉ុន្តែយួនមិនបានឆ្លើយតបទេ ទំនងជាយួនពេញចិត្តក្នុងការពង្រីកពង្រឹង «ទំនាក់ទំនងពិសេស» ដែលពួកគេខំយកចិត្តទុកដាក់ ដើម្បីបង្កបង្កើតជាមួយកម្ពុជាពីគ្រាមុន ។ ប៉ុន្តែ, ដល់ថ្ងៃទី៦សីហា១៩៧៥ យួនប្រគល់កោះអាចម៍សេះមកខ្មែរវិញ ក្នុងឱកាសទស្សនកិច្ចរបស់គណប្រតិភូនៃបក្សកុម្មុយនិស្តយួន ដឹកនាំដោយ ឡេ-យ៉ាន់ ។ បន្ទាប់មក នៅថ្ងៃទី៩កញ្ញា១៩៧៥, ស្ដេចសីហនុត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញ ក្រោយពីសម័យប្រជុំនៅអង្គការសហប្រជាជាតិ ដែលមានការតែងតាំង ជួន-ប្រសិទ្ធ ជាតំណាងខ្មែរនៅទីនោះ ។

នៅថ្ងៃទី១៥កញ្ញា១៩៧៥, រដ្ឋទូតយួនខាងជើង ផាម-វ៉ាន់បា ដែលបានដឹកនាំសាឡុត-សរឲ្យចូលក្នុងបក្សកុម្មុយនិស្តឥណ្ឌូចិននៅឆ្នាំ១៩៥៣ បានត្រឡប់មកតាំងស្ថានទូតនៅភ្នំពេញវិញ ។ ទោះបីយ៉ាងណា, ក៏ឧប្បត្តិហេតុរវាងកងទ័ពខ្មែរក្រហមនិងយួន បានកើតឡើងតាមបណ្ដោយព្រំដែននៃភូមិភាគព្សសាន ។ មកដល់ថ្ងៃទី៤ទៅទី១៨ឧសភា១៩៧៦ មានការជួបប្រាស្រ័យរវាងមេដឹកនាំខ្មែរនិងយួននៅក្រុងភ្នំពេញ ដើម្បីរៀបចំសន្ធិសិទមួយ គ្រោងទុកក្នុងខែមិថុនា សំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហាស្ដីពីព្រំដែន ។ គណប្រតិភូទាំងពីរមិនចុះសំរុងគ្នា ក្នុងបញ្ហាខាងព្រំដែនសមុទ្រ ។ គណៈកម្មាធិការចំរុះសំរេចចិត្ត ដើម្បីធ្វើទំនាក់ទំនងតាមបណ្ដោយព្រំដែន ។ ប៉ុន្តែកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានបញ្ឈប់ការពិភាក្សា ហើយជំនួបប្រាស្រ័យសំរាប់ខែមិថុនា ពុំត្រូវបានប្រកាន់យក ។ ថ្ងៃទី១៨កញ្ញា១៩៧៦ ជាទិវានៃមរណភាពរបស់ម៉ៅ-សេទុង ។ ក្នុងសុន្ទរកថាផ្សាយតាមវិទ្យុភ្នំពេញ ជាកិច្ចកាន់មរណទុក្ខ, ប៉ុល-ពតប្រកាសថា «អង្គការ» ដើរតាមមាគ៌ាម៉ាកស៊ីស្ត-ឡេនីនិស្ត ហើយសោមនស្សលើចំ-

ណាង «ភាតរៈ»ជាមួយបក្សកុម្មុយនិស្តចិន ។

សញ្ញានៃការចាប់ផ្តើមនូវវិបត្តិរវាងចិននិងយួន ប្រហែលកើតឡើងនៅថ្ងៃទី១៩ធ្នូ១៩៧៦, ពីព្រោះក្នុងសមាជទី៤នៃបក្សពលករយួន ដែលត្រូវបានប្តូរឈ្មោះទៅជាបក្សកុម្មុយនិស្តយួន, ទាំងគណប្រតិភូចិនឬគណប្រតិភូខ្មែរ ពុំបានទៅចូលរួមក្នុងពិធីនេះទេ ។ វត្ថុធាតុដែលនិយមខាងចិន ត្រូវបានជម្រុះចេញពីប្រព័ន្ធអំណាចនៃបក្សកុម្មុយនិស្តយួន ហើយទស្សនកិច្ចរបស់ឡេ-យន់ តាំងពីខែកញ្ញា១៩៧៥ នៅប៉េកាំង ពុំមានភាពកក់ក្តៅពីចិនទេ ។

ចំពោះសកម្មភាពនៃការជ្រៀតចូលរបស់ចិនទៅក្នុងប្រទេសសៀម តាមរយៈប៉ុល-ពត គឺឧប្បត្តិហេតុធ្ងន់ធ្ងរជាច្រើនបានកើតមាន តាមព្រំដែនខ្មែរនិងសៀម បៅថ្ងៃទី២២ធ្នូ១៩៧៧ ។ ក្នុងអំឡុងនៃរយៈកាលនេះ បក្សកុម្មុយនិស្តកម្ពុជាបានរៀបចំសហប្រតិបត្តិការសម្ងាត់ ជាមួយក្រុមទ័ពព្រៃបះបោរនៃបក្សកុម្មុយនិស្តសៀម ដែលបានអនុញ្ញាតឲ្យតាំងមូលដ្ឋាននៅក្នុងដែនដីខ្មែរ ។

វិបត្តិជាមួយយួនកើតមានជាបន្តបន្ទាប់ រហូតដល់ថ្ងៃទី៣១ធ្នូ១៩៧៧ ដែលភ្នំពេញបានសំរេចចិត្តផ្តាច់ចំណងទូតពីយួន ដោយប្រកាសអំពីការវាតទីរបស់យួន និងគំរោងការរបស់យួនសំរាប់«សហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន» ។ នៅដើមខែមករា១៩៧៨, ទោះជាពលទាហានយួន៦កងពលធំ ចូលធ្វើប្រតិបត្តិការក្នុងដែនដីខ្មែរ ត្រង់ព្រំដែនភាគខាងកើត ក៏កងទ័ពកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅតែបន្តជំរុលទៅភាគខាងត្បូង ។ នៅដើមឆ្នាំ១៩៧៨, ចិនបញ្ជូនរថពាសដែក មានកាំភ្លើងធំធុនធ្ងន់១៣០ម.ម. និងកាំភ្លើងប្រឆាំងរថក្រោះឲ្យភ្នំពេញ ។ មកទល់ពេលនោះ, កម្លាំងប្រយុទ្ធសរុបនៃភាគីទាំងពីរ កើនលើសពី៩០,០០០នាក់ ។ កងទ័ពខ្មែរវាយបកទៅវិញ ហើយយួនដកថយ ប៉ុន្តែការដកថយនេះ ត្រូវបានចាត់ទុកដោយវិទ្យុភ្នំពេញ នៅថ្ងៃទី៦មករា១៩៧៨ ជា«ជ័យជំនះទាំងស្រុង»របស់កងទ័ពប្រជាធិបតេយ្យ ហើយកម្ពុជាបន្តបាញ់ផ្គក់ ដោយប្រើកាំភ្លើងធំ១៣០ម.ម. ទៅលើខេត្តចូវដុក និងតាយនិញ រហូតដល់ទស្សនកិច្ចរបស់យ៉-ង្វៀងយ៉ាប់នៅទីនោះ ក្នុងថ្ងៃទី១៩មករា១៩៧៨ ។

ចំណែកខាងប្រទេសសៀម ដើម្បីស្វែងរកភាពប្រក្រតីខាងទំនាក់ទំនងផ្លូវទូតរវាងប្រទេសទាំងពីរ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេសសៀម ឧប៉ាឌិត បានមកទស្សនាក្រុងភ្នំពេញ នៅថ្ងៃទី៣១មករា១៩៧៨ ហើយបន្ទាប់មក រដ្ឋាភិបាលសៀមអនុញ្ញាតឲ្យហាណូយបើកស្ថានទូតមួយនៅបាងកក ក្រោយពីកិច្ចចរចាអស់រយៈពេលច្រើនខែ ។ នៅថ្ងៃទី៥កុម្ភៈ១៩៧៨ យួនស្នើរកកិច្ចចរចាការដកកងទ័ពចេញពីតំបន់ព្រំដែន និងការត្រួតពិនិត្យព្រំដែនពីអន្តរជាតិ ។ ជាហូរហែរ យួនស្នើរកកិច្ចចរចាជានិច្ចមុនខ្មែរ ប៉ុន្តែអ្វីៗដែលយួនបានស្នើ ជាលក្ខខណ្ឌរំលោភបំពានសំរាប់ផលប្រយោជន៍

របស់យួន ហើយដែលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមិនអាចយល់ព្រមបាន ដូចជាភាពរឹងរូសរបស់យួន ក្នុងការកាន់កាប់លើតំបន់ព្រំដែននៅភាគឦសាននៃកម្ពុជាជាដើម ។ ក៏មិនខុសគ្នាពីដំបូន្មានរបស់ចិន ដែលឲ្យកម្ពុជាជួបចរចាជាមួយយួន ទៅតាមលក្ខណៈដែលយួនមិនត្រូវការគោរពដែរ ។

នៅដំណាច់ខែកុម្ភៈ១៩៧៨, គណៈកម្មាធិការនៃបក្សកុម្មុយនិស្តយួនបានសំរេចចិត្ត ដើម្បីប្រកាសអំពីការគាំទ្រដល់ក្រុមទ័ពប្រឆាំងប៉ុល-ពត ដែលស្ថិតនៅក្នុងដែនដីខ្មែរនៅឡើយ ។ តាមវិទ្យុហាណូយ យួនបានផ្សាយជាភាសាខ្មែរ ដោយអំពាវនាវឲ្យខ្មែរក្រោកបះបោរប្រឆាំងប៉ុល-ពត ហើយនៅដើមខែមិនា គាំទ្រដោយកងរថក្រោះ យួនវាយប្រហារលើខេត្តនៅតាមព្រំដែនមាន តាកែវ កំពត ព្រៃវែង និងស្វាយរៀង ។ បន្តិចក្រោយមក, នៅថ្ងៃទី៩មិនា១៩៧៨, ក្រុមថ្មីនានានៃអ្នកបច្ចេកទេសនិងទីប្រឹក្សាយោធាចិន បានមកដល់ទីក្រុងភ្នំពេញ ។ ពួកនេះមមាញឹកក្នុងសំណង់សំរាប់ផ្លូវរថភ្លើងថ្មី ដែលកាត់តម្រង់ពីភ្នំពេញទៅកំពង់សោម ។

ចាប់ពីថ្ងៃទី២៦ឧសភា១៩៧៨, មានការបះបោរនៅភូមិភាគបូព៌ា ។ ក្នុងបំណងដើម្បីស្រោចស្រង់បដិវត្តន៍ និងដើម្បីគេចខ្លួនពីការសំរិតសំរាំង មេដឹកនាំដែលនៅមានជីវិតក្រោយពេលបះបោរ ជឿជាក់លើសារសំខាន់នៃចំណងមិត្តភាពជាមួយយួន ។ មេដឹកនាំខ្លះ ដូចជាហេង-សំរិន បានសំរេចចិត្តភៀសខ្លួនពីកម្ពុជានៅដំណាច់ឆ្នាំ ក្នុងពេលដែលការសំរិតសំរាំងដ៏តឹងរ៉ឹងកំពុងកើតមានទូទាំងភូមិភាគបូព៌ា ។ លេខាធិការប្រចាំភូមិភាគនេះ, សោ-ភឹម, ធ្វើអត្តឃាត ។ កម្មាភិបាល១,០០០នាក់ត្រូវបានចាប់ចង, ១,០០០នាក់ទៀតត្រូវបានប្រហារជីវិត ។ ពលយោធារាប់ម៉ឺននាក់ ដែលធ្លាប់ប្រយុទ្ធតាំងពីឆ្នាំ១៩៧០ប្រឆាំងរបបសាធារណរដ្ឋ ត្រូវបានជម្លៀសទៅកាន់ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។ ជាច្រើននាក់នៅក្នុងចំណោមនោះ ត្រូវបានប្រហារជីវិតតាមផ្លូវ ។ អ្នកផ្សេងទៀត តាមការអះអាងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ នៅភ្នំសន្ទុក ដែលខ្ញុំបានជួបផ្ទាល់ ក្នុងដំណើរស្វែងរកគ្រួសារនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ត្រូវស្លាប់យ៉ាងវេទនាក្នុងសំណង់អាកាសយានយោធាមួយ នៅក្នុងស្រុកអាចម៍រមាសក្នុងខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។

នៅថ្ងៃទី២៨កក្កដា១៩៧៨ មន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិ សឺន-សេន បានទៅទស្សនាទីក្រុងប៉េកាំង តាមកិច្ចអញ្ជើញពីរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិចិន ។ មានភាពទំនងដែលចិនពន្យល់ថា ចិនគ្មានគំរោងការដើម្បីធ្វើអន្តរាគមន៍ដោយផ្ទាល់នៅក្នុងវិវាទខ្មែរ-យួនទេ ហើយបដិសណ្ឋារកិច្ចចំពោះសឺន-សេន មិនសូវមានភាពកក់ក្ដៅ ។ ពេលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញ សឺន-សេនបង្កើតបញ្ជាការដ្ឋានមួយនៅតាសាញ់ ក្នុងខេត្តបាត់ដំបង មិនឆ្ងាយប៉ុន្មានពីសំឡូត ។ បញ្ជាការដ្ឋាននេះត្រូវបានទស្សនាដោយអ្នកសារពត៌មានចិននៅចុងឆ្នាំ ហើយត្រូវធ្លាក់ទៅក្នុងដៃយួននៅខែមេសា១៩៧៩ ។

នៅពេលនោះ ឯកសារទាំងឡាយដែលរាយលំអិតពីជំនួយចិនដល់កម្ពុជា ត្រូវបានដណ្តើមយកដោយកងទ័ពយួន ។

នៅថ្ងៃទី២៩កក្កដា១៩៧៨, វិទ្យុហាណូយពោលអះអាងថា អ្នកជំនាញការចិនកំពុងបង្ហាត់អាកាសយានិក, អ្នកបើករថក្រោះ និងអ្នកបាញ់កាំភ្លើងធំនៅកម្ពុជា ហើយថាពួកនេះកំពុងស្ថាបនាអាកាសយានដ្ឋានយោធាដ៏ធំមួយនៅជិតកំពង់ឆ្នាំង ។ ពីថ្ងៃទី៥ទៅ៩វិច្ឆិកា១៩៧៨, នៅកម្ពុជាមានទស្សនកិច្ចរបស់សមាជិកនៃការិយាល័យនយោបាយចិនពីររូប, ហ្វ៉ាំង-ដុងហ្សិន និងយូ-ស៊្យលី, ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវខាងសន្តិសុខរបស់មេដឹកនាំចិន ដែលបានបង្ក្រាបពួកបាតុករជាអ្នកជាតិនិយម ជូ-អេនឡាយ នៅប៉េកាំង បន្ទាប់ពីមរណភាពរបស់គាត់នៅថ្ងៃទី៨មករា១៩៧៥ ។ ទីប្រឹក្សាទាំងនេះបានផ្តល់ឱវាទទៅកងទ័ពកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឲ្យត្រឡប់ទៅរកលក្ខន្តិកៈនៃសង្គ្រាមទ័ពព្រៃវិញ ។ ក្នុងឯកសារដែលមានជាប់ទាក់ទងដល់ការពិភាក្សា, ឈ្មោះថ្មីជាច្រើន, ប្រហែលជារហស្សនាម បានលេចឡើងនៅក្នុងបញ្ជីរបស់ប៉ុល-ពត ។

«អគ្គលេខាធិការរង»ថ្មីនៃរបបប៉ុល-ពត ឧទាហរណ៍ ង៉ួន-កង, ជារហស្សនាមរបស់តាម៉ុក ។ ចំណែកនួន-ជា ត្រូវបានបន្ថយលំដាប់អំណាច ។

នៅថ្ងៃទី៣ធ្នូ១៩៧៨, វិទ្យុហាណូយបានប្រកាសអំពីការបង្កើតក្នុងថ្ងៃទី២ធ្នូ១៩-៧៨ នូវរណសិរ្សបង្រួបបង្រួមមួយ ដើម្បីធ្វើជា «រណសិរ្សសាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា» ដែលនៅក្រោមការដឹកនាំរបស់ហេង-សំរិន, ជា-ស៊ីម, ហ៊ុន-សែន, ប៉ែន-សុវណ្ណ ។

នៅដើមខែមករា១៩៧៩, ថ្នាក់ដឹកនាំនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ បានសំរេចចិត្តតាមពិធីការ ដើម្បីបោះបង់រដ្ឋធានីភ្នំពេញ ហើយចាប់ផ្តើមសង្គ្រាមទ័ពព្រៃវិញ ។ ចំណែកខាងយួន «ដំណើរឆ្ពោះទៅទិសខាងលិច» និងគំរោងសំរាប់«សហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន»របស់គេ ជាមួយសហភាពសូវៀត មានដំណើរការទៅមុខជានិច្ច ។

❑ ❑

❑